

Томуугийн тандалтын тогтолцоо үүсэж хөгжсөн түүх

*А. Бурмаа, АУ-ы доктор (MD, Ph.D)
ХӨСҮТ, ТҮН*

Агуулга

- I. Томуугийн тандалтын тогтолцоо (Ia.1974/2004;
Iб.2004/2024)*
- II. Томуугийн дархлаажуулалт*
- III. Олон улсын хамтын ажиллагаа*
- IV. Эрдэм шинжилгээ, судалгаа*
- V. Амжилт, ололт*

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

1а. Томуугийн тандалтын тогтолцоо (1974-2004)

Манай улсад томуу, томуу төст өвчний дэгдэлтийн шалтгааныг тодорхойлох лабораторийн тандалт тэр үеийн ЭМЯ-ны харъяа Эрүүл ахуй халдвар нян судлалын улсын институт (НЭМХ, НЭМҮТ) – д хийгдэж байсан бол 1974 онд Томуугийн үндэсний төв байгуулагдсан түүхтэй.

1978 онд Дэлхийн томуугийн глобаль сүлжээнд нэгдсэн.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

ЭАХНСУИ

- ЭАХНСУИ нь тухайн үеийн социалист системийн орнуудад байдаг, Ариун цэвэр төв станц гэдэг ариун цэврийн хяналтын төв байгууллага, практик судалгаа, биобэлдмэлийн жижиг үйлдвэрлэл гурвалсан 100 гаруй ажилтантай, тэр үеийн жишгээр бол том байгууллага байсан юм.***
- Тухайн үеийн НЭМХ-ийн төв корпусын арын хашаанд нь Вирус судлалын лаборатори байдаг байсан.***

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Үргэлжлэл

ВСЛ:

- **Хепатитын баг:** Лабораторийн эрхлэгч Р. Арслан, лаборант Н.Үзмээ,
- **Энтеровирусийн баг:** ДЭМБ-ын эксперт, Болгарын эрдэмтэн С. Рангелова, эмч Ч.Халтмаа, лаборант Ж.Сарантуяа,
- **ТТӨ-ий баг:** эмч С.Алтанхуяг, Н.Шомбон, лаборант Т.Цэрэннадмид, Ч.Гантөмөр нар ажиллаж байсан.
- **Жил ирэх тусам бүтэц бүрэлдэхүүн нэмэгдэн, өргөжиж, дэд эрдэмтэн Т.Гомбосүрэн ЭМЯ-ны халдвар судлалын, дэд эрдэмтэн Ж.Дашдаваа ЭМЯ-ны халдварт өвчин судлалын, дэд эрдэмтэн П.Нямдаваа ЭМЯ-ны вирус судлалын ерөнхий мэргэжилтнээр томилогдож байсан.**

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Үргэлжлэл

Тухайн үеийн захирлаар Ж.Купул, дэд захирлаар Н.Цэнд, халдвар судлалын даргаар Т.Тойвгоо, П.Маам нар ажиллаж, дэд эрдэмтний зэргийг Р.Арслан, Г.Олзвой, Д.Алимаа, Д.Галбадрах, Б.Ганбаатар, Э.Пүрэвдаваа нар хамгаалсан байна.

1990-ээд оны сүүлийн хагаст санхүүгийн хязгаарлагдмал байдал, НЭМТ-ийн бүтцэд өөрчлөлт орсны улмаас үйл ажиллагаа нь саармагжин доголдож ирсэн.

2001 онд шинээр байгуулагдсан ХӨСҮТ-д ТҮТ-ийн үйл ажиллагаа шилжин, томуугийн лабораторийг дахин байгуулах ажил эхэлсэн түүхтэй.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Үргэлжлэл

- Манай улсын ЭМЯ ХӨСҮТ-ийг түшиглэн ТҮТ байгуулж, Улаанбаатар хот болон орон нутаг дахь тандалтын нэгжүүдээр дамжуулан лабораторид суурилсан томуугийн тандалтыг идэвхжүүлэх ажил 2004/2005 оны томуугийн улирлаас хэрэгжүүлж эхэлсэн.
- АНУ-ын Эрүүл мэнд, хүний үйлчилгээний яамнаас АНУ-ын ӨХСТ-өөр дамжуулан манай эрүүл мэндийн яам, тус яамны харьяа ХӨСҮТ-д 2004-2014 онд “Томуугийн тандалтын тогтолцоо байгуулан хөгжүүлэх” төсөл хэрэгжүүлсэн.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Үргэлжлэл

- Төсөл хэрэгжүүлэх хугацаанд ХӨСҮТ-ийн захирлаар Д.Бат-Очир, Т.Алтанцэцэг, Д.Нямхүү, Ц.Оюунчимэг нар,
- ВСЛ-ын эрхлэгчээр, Р.Туул, Б.Дармаа, вируслогич, лаборантууд,
- Эпидемиологийн хяналтын ажлыг Л.Дашицэрэн, А.Бурмаа нар гүйцэтгэж,
- Төслийн багт Д.Энхбаатар, Д.Содбаяр, Д.Энхсайхан, Р.Туул, Д.Түүл, Б.Цэрэндулам, Б.Ганцоож, Ц.Болд-Эрдэнэ нар ажиллаж байсан.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

1б. Тандалтын тогтолцоо (2004-2024)

ХӨСҮТ-ийн ТҮТ (ТҮН) нь ТТӨ-ий тандалтыг улсын хэмжээнд зохицуулан удирдан чиглүүлэх үүрэгтэй.

ТҮТ (ТҮН) нь 2006/2007 оны томуугийн улирлаас эхлэн тандалтыг бүтэн жилийн турш хийж байна.

Тандалтын 2 төрөлтэй:

- Эпидемиологийн тандалт*
- Вируслогийн тандалт*

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Зорилго

Тандалт нь дэгдэлтийг эрт илрүүлэх, түргэвчилсэн үнэлгээ хийж, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний стратегийг боловсруулах, хариу арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх.

Томуу, томуу төст өвчин (ТТӨ), амьсгалын замын цочмог хүнд халдвар (АЗЦХХ)-ын тандалт нь ТТӨ-ий эпидемиологийн болон вируслогийн шинж төрхийг тодорхойлж, шийдвэр гаргагчдыг нотолгоонд суурилсан мэдээллээр хангах үүрэгтэй.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

ТТӨ/АЗЦХХ-ын тандалтын нэгжүүд

Амбулаторид суурилсан ТХТН – 99; Эмнэлэгт суурилсан ТХТН – 36
Нэмэлтээр 14 хилийн боомт, УХТЭ, ТТАХЭ, ЦТЭ, УБ төмөр замын
хувь нийлүүлсэн нийгэмлэгийн эмнэлэг – **нийт 153**
Вирус судлалын лаборатори - 30
ХӨСҮТ-ийн Вирус судлалын лавлагаа лаб, бүсийн 5 (ОР, ДО, ХО, ӨВ,
ӨМ), үлдсэн 16 аймаг, 8 дүүргийн салбар лабораториуд
Вэб-д суурилсан тандалт: 2009 оноос (улам сайжруулан хөгжүүлэх
ажил тасралтгүй хийгдэж, хийгдсээр байна).

2022 оны 7 дугаар сараас хойш

Салбар лаборатори: 24
Бүсийн лаборатори: 5
Үндэсний лавлагаа лаборатори: 1

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Эпидемиологийн тандалт

- **Тохиолдлын тодорхойлолтод тохирсон ТТӨ, АЗЦХХ-тай гэж оношлогдсон өвчтөнийг бүртгэж, 7 хоног тутам мэдээллийн урсгалын дагуу мэдээлнэ.**
- **Дэлхий дахины томуугийн тархалтын мэдээллийн сан болох FluID сүлжээнд тархварзүйн тандалтын мэдээг 7 хоногт нэг удаа мэдээлнэ.**

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Тохиолдлын тодорхойлолт

ТТӨ: Сүүлийн 10 хоногт гэнэт 38 хэм, түүнээс дээш өндөр халуурах, ханиалгах зэрэг эмнэлзүйн шинж тэмдэг илэрсэн амьсгалын замын цочмог халдварын тохиолдлыг хэлнэ (Өвчний олон улсын Х ангилал -J00-J22+U.07.1, U.07.2).

АЗЦХХ: ТТӨ-ий шинж тэмдэг бүхий өвчтөн эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэх шаардлагатай тохиолдлыг хэлнэ (Өвчний олон улсын Х ангилал- J00-J22+U.07.1, U.07.2).

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Вируслогийн тандалт

- Томуугийн харуулдан тандалтын нэгжүүдээс сорьц цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэн, ТТӨ, АЗЦХХ-ын үүсгэгчийн бүтцийг тодорхойлдог.
- 2004 оноос ДЭМБ-ын Томуугийн тандалт, хариу арга хэмжээний глобал тогтолцоо(GISRS)-той идэвхитэй хамтран ажиллаж, дэлхий дахины томуугийн тархалтын мэдээллийн сан болох FluNET сүлжээнд вирус судлалын тандалтын мэдээг 7 хоног тутам илгээнэ.
- АНУ-ын Атланта, Япон улсын Токио хотууд дахь ДЭМБ-ын томуугийн лавлагаа төвүүдэд Монгол улсад ялгасан томуугийн вирусийн омгийн төлөөллийг тогтмол илгээн гүнзгийрүүлсэн судалгаанд оролцоно.
- Жил бүрийн томуугийн вакцины омгийн сонголтонд хувь нэмэр оруулна.
- Лавлагаа лаборатори нь гадаад чанарын хяналт (EQAP-External Quality Assessment Program)-анд 2007 оноос нэгдэн, жил бүр хамрагдаж, хийж буй шинжилгээ нь 100%-ийн амжилттай шалгагдан дэлхийн жишигт хүрсэн.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

II. Монгол улс дахь томуугийн дархлаажуулалт

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Дархлаажуулалт (ХӨСҮТ-ТҮН-ДА)

2016 оны 10 дугаар сарын 28-ны өдөр Ойлогдлын меморандум (MOU)-д гарын үсэг үзгээх үеэр

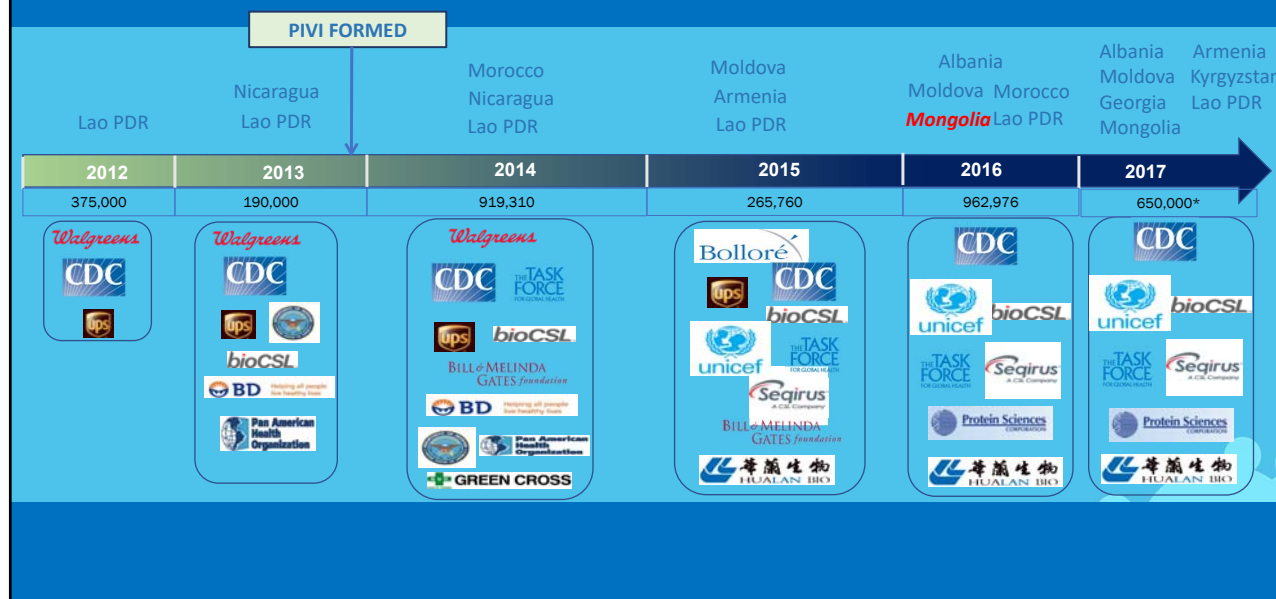
ХӨСҮТ-ТҮТ нь:

- АНУ-ын Даян дэлхийн эрүүл мэндийн төлөвх байгууллагын "Вакциныг тэсги хуваарилах төв", ХӨСҮТ, ТҮТ-тэй АНУ-ын ӨХСТ-ийн техникийн дэмжлэгтэйгээр "Томуугийн вакцин нэвтрүүлэх, вакцины хэрэгсэлгэ оргожүүлэх"-ээр 2016 оны 10 дугаар сарын 28-ны өдөр Ойлогдлын меморандум (MOU)-д гарын үсэг зурсан юм.
- Ингэснээр 2016/17 оны томуугийн улирлаас хөтөлбөрт хамрагдан үнэ төлбөргүй томуугийн вакцин хүлээн авч эхэлсэн.
- Томуугийн вакцин нэвтрүүлэх түншлэл PIVV (The Partnership for Influenza Vaccine Introduction) нь вакцин үйлдвэрлэгч компанитай хамтран бага, дунд орлоготой орнуудад улирлын томуугийн дархлаажуулалтын хөтөлбөрийг бий болгохыг зорьж ажилладаг.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

PIVI Timeline of Activities

III. Олон улсын хамтын ажиллагаа

- ДЭМБ-ын Женев дах Төв оффис, НДББ – Pandemic Influenza Preparedness (PIP) - Томуугийн цартахлын бэлэн байдал – тандалт, лаборатори
- АНУ-ын ӨХСТ, ДДЭТБ (PIVI) - тандалт, вакцин, судалгаа
- Япон улсын Халдварт өвчний үндэсний хүрээлэн – вирус судлалын тандалт
- Австрали улсын Мельбурн дахь Томуугийн Лавлагаа Төв - вируслогийн тандалт
- БНХАУ-ын Бээжин хот дахь Өвчний Хяналт Сэргийлэлтийн төв- вирус судлалын тандалт
- Австрали улсын Мельбурн хотын Мурдочийн Хүүхдийн Судалгааны Хүрээлэн- вирус судлалын тандалт
- Япон улсын Тохоку их сургууль – Эпидемиологийн тандалт, судалгаа

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

IV. Эрдэм шинжилгээ, судалгаа (Эпидемиологи)

1. *2016/17: Хүн амын дундах томуугийн вакцины талаарх мэдлэг, хандлага болон дадлын судалгаа (Багануур дүүрэг)*
2. *2017/18 -2018\19 жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн дунд вакцины ДДУХ судлах*
3. *2018/19: Улирлын томуугийн эдийн засгийн дарамтын судалгаа (Улаанбаатар хотод)*
4. *2019/20 онд ТТӨ, Томуугийн вакцины мэдлэг, хандлага, дадлыг судлах судалгаа (Чанарын судалгаа)*
5. *2020-2022 онд КОВИД-19-ийн эсрэг дархлаажуулалтын дараахи урвал хүндрэлийг судлах судалгаа*

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

Вирусологи

1. *2009-2010: “Хибрид эсийн өсгөвөр болон полимеразын гинжин урвалын аргыг ашиглан амьсгалын замын зарим вирусийг эмнэлзүйн сорьцонд илрүүлэх харьцуулсан судалгаа”*
2. *2012-2014: “Хүний томуугийн вирусийн нутгийн омгуудын эмийн бодист тэсвэржилтийн молекул генетикийн судалгаа”*
3. *2015-2016: “ТТӨ, АЗХХ-ын үүсгэгч 6 төрөл 18 хэвшинжийн вирусийг нэг сорьцноос RT LAMP шинжилгээгээр богино хугацаанд илрүүлэх нь” Японы Халдварт өвчний үндэсний хүрээлэнтэй хамтарсан судалгаа*
4. *2017-2020: ДЭМБ, Монгол Улсын ЭМЯ, Австрали улсын Мельбурн хотын Мурдочийн Хүүхдийн Судалгааны Хүрээлэнгийн хамтарсан “Пневмококкийн эсрэг 13 цэнт вакциныг үнэлэх судалгаа” (Улаанбаатар хотод)*
5. *2020-2021: “Монголд илэрсэн SARS-cov-2 омгуудын геномын бүтцийг тодорхойлж, молекул эпидемиологийн онцлогийг тооцон, онош, тандалт, сэргийлэлтийн манай орны нөхцөлд тохирсон аргачлал зөвлөмж гаргах” суурь судалгаа*

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

V. Амжилт, ололт

2004-2014 оны хооронд Томуугийн харуулдан тандалтын үндэсний тогтолцоог үүсгэн байгуулах, ТҮТ-ийн үйл ажиллагааг тогтворжуулахад оролцож байсан эмч, мэргэжилтнүүд, төслийн ажилтнуудын дундаас:

- МУ-ын Хөдөлмөрийн баатар (П.Нямдаваа), Монгол улсын хүний гавъяат эмч (Б.Дармаа)
- АУ-ы доктор – 6 (Р. Туул, Б. Дармаа, А. Бурмаа, Ц. Наранзул, Биологийн ухааны доктор С. Цаирал, Д.Энхсайхан)
- Магистр – 9 (НЭМ-ийн магистр: Д. Оюунгэрэл, Ц. Нарангарав, М. Цогт, Т. Ууганжаргал), (АУ-ы магистр: Г. Нямаа Н. Баясгалан, Ч. Майцэцэг, Ч. Хишигмөнх); (Нийгмийн удирдахын ухааны магистр: Ч. Уртнасан)

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

СУРГАЛТ, СУРТАЛЧИЛГАА

www.facebook.com
Mr. Tomoo

ТҮТ ВЭБ ХУУДАС

The screenshot displays the website of the National Influenza Center (NIC) in Mongolia. The header includes the NIC logo and the text 'Ministry of Health Mongolia National Center of Communicable Diseases NATIONAL INFLUENZA CENTER'. The main content area features a search bar, a navigation menu, and a central report titled 'ILI surveillance report 2013.30th week (Jul 22-26, 2013)'. Below the report title, there are two line graphs: 'Figure 1.1.1. Countrywide' and 'Figure 1.1.2. In Ulaanbaatar city', both showing weekly influenza-like illness (ILI) percentages from 2011 to 2013. The right sidebar contains a map of Mongolia, an announcement section, and a 'COUNTERS' section showing 183902 total visitors. A 'WHO IS ONLINE' section indicates 1 guest is currently online.

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА

ТОМУУГИЙН ҮНДЭСНИЙ АРВАННЭГДҮГЭЭР ЗӨВЛӨГӨӨН

